

ბავშვთა დაავადებათა მკურნალობა იმერეთში

იმერეთში განსაკუთრებით ხშირი იყო კუჭ-ნაწლავის სხვადასხვა სნეულება. ბავშვებში ფართოდ იყო გავრცელებული დიზენტერია, რომელსაც მოსახლეობა ზოგჯერ სახადების ბატონების ჯგუფში აერთიანებდა და მუცელა ბატონებს უწოდებდა.

კუჭ-ნაწლავის სხვადასხვა გართულებათაგან ბავშვებს უმეტესად აწუხებდათ ყაბზობა, კუჭის აშლა, ჩვილობის ასაკში მუცლის ტკივილი, რომელიც ძირითადად გაბების დაგროვებით იყო გამოწვეული. ძუძუს წოვების პერიოდში, განსაკუთრებით კი, ბავშვის დაბადებიდან პირველ სამ-ოთხ დღეს დედა ცდილობდა ისეთი არაფერი ეჭამა, რომ ბავშვისათვის ეწყინა. ერიდებოდა ცხარე, ზედმეტად ცხიმოვანი საკვების მიღებას. ამავე დროს, საქართველოში ფართოდ გავრცელებული ტრადიციის მიხედვით, ძუძუს წოვების პერიოდში დედა მართალია, გარკვეულ საჭმელს ერიდებოდა, მაგრამ ცდილობდა ცოტა-ცოტა ყველაფერი ეჭამა, რომ ბავშვი ჩვილობიდან შეჩვეოდა ყოველგვარ საჭმელს, მაგრამ როგორც აღვნიშნეთ, პირველი სამი-ოთხი დღე დედა მაინც ფრთხილად იყო. თუ ბავშვი ხშირად იტკივებდა მუცელს და ტიროდა, მაშინ მას აძლევდნენ დედის რძეში გახსნილ დათვის გამხმარი ნაღველის ფხვნილს მცირე რაოდენობით. მკურნალობის ეს წესი მთელ საქართველოში იყო გავრცელებული. თითქმის ყველა ბავშვიან ოჯახში ინახებოდა დათვის ნაღველი, რომლითაც მოსახლეობას მონადირეები ამარაგებდნენ. ბავშვს რომ მუცელი ატკივდებოდა, დათვის, საქონლის ან თხის ნაღველს ვახმობდით, რძეში გავეყნიდით და ისე ვაძლევდით. დათვის ნაღველს იმერეთში საბრს უწოდებდნენ. თუ რატომ უწოდებენ საბრს, ჩვენთვის გაუგებარია. საბრი ძველ ქართულში ალოეს წვენი ნიშნავს. ალოეს წვენი მწარეა, შესაძლოა, სწორედ ამიტომ ნაღველს, რომელიც სიმწარით გამოირჩევა, ეწოდა საბრი. საბრი - გამდებელი არს თელგმისა, მხურვალ არს და ხმელი და გახსნის სტომაქსა, რომელნი სიმხურვალისაგან იყუნენ, და გახუამს

ნესუტა ღუიძლისათა და გასწმენდს სტომაქსა და ერგების გუნსა (ფანასკერტელი 1978, 738].

ყაბზობის დროს ბავშვებს უზმოზე მისცემდნენ ერთ კოვზ ზეთს, მანონს, რომელსაც ზოგჯერ წყალს გაურევდნენ, ცხიმიან რძეს და სხვ. კუჭის ამლილობის დროს კი, სხვადასხვა შემკვრელ საშუალებებს, რომელთა შორის ყველაზე მეტად იყო გავრცელებული ბრონეულის [Punica granatum] ქერქის ნახარში, მოცვის [Vacanicum myrtilus] ნაყენი, პიტნის [Pyrus caucasica], ჩირის ნახარში, ანწლის [Sumbucus ebulus] და სხვა მცენარეთა ნახარში თუ ნაყენი, რომელთაც ბავშვებს უმეტესწილად თაფლით დამტკბარს აძლევდნენ. უნდა აღინიშნოს, რომ თითქმის ყველა ზემოჩამოთვლილი მცენარე გამოირჩევა სამკურნალო თვისებებით და თანამედროვე მედიცინის მიერ აპრობირებული.

იმერეთში მუცლის ტკივილის დროს შელოცვასაც მიმართავდნენ:

“ანანია, მანანია, ჩემი ხელი წამალია.
ქრისტე სტუმრად, ქვა სასთუმლად,
ბუღლი თავი მოსასვენად,
ერთი ჯამი ცივი წყალი,
მახევარი ქრი პური,
მუცელი გულის წამალი.
არიელი, მარიელი, ჩიტი ბუდე ცარიელი,
გორ შევდექი, გორ მაღალსა,
წყალს უმზერ ფილაფოთსა,
ღმერთო, უხსენი ამას მუცლის ტკივილი”.

ამ შელოცვის დროს, ერთ ჯამ ცივი წყალს დგამდნენ ავადმყოფის წინ და წყალში ამოვლებულ ნახევარ ქერის პურს აჭმევდნენ.

კუჭ-ნაწლავის გაღიზიანების დროს იმერეთში ბავშვები დიეტაზე გადაჰყავდათ, უზღუდავდნენ ცხიმიან საჭმელს. აჭმევდნენ ყველის შრატზე დამზადებულ სიმინდის გქვილის ფაფას, რომელსაც გურიაში სველის ფაფას უწოდებდნენ. ეს ფაფა დიეტურად ითვლებოდა, ამავე დროს, როგორც აღნიშნავენ,

ნოციერიც იყო. აღმოსავლეთ საქართველოს მთიანეთში აძლევდნენ ე.წ. ნაცარწმენდილის ფაფას. ნაცარს წყალში ჩაყრიდნენ, წამოადუღებდნენ, ნაცარი რომ დაილევებოდა, გადაწურავდნენ, შემდეგ მოუკიდებდნენ ქერის ფქვილს, ისევ წამოადუღებდნენ და ბავშვს მისცემდნენ მცირე რაოდენობით. გადმოცემით, ნაცარწმენდილის ფაფას სამკურნალო თვისებები გააჩნდა და კუჭ-ნაწლავის მოქმედებას არეგულირებდა.

როგორც ზემოთ ვთქვით, იმერეთში ბავშვები ხშირად ავადდებოდნენ დიზენტერიით, რომელსაც მუცელა ბატონებს უწოდებდნენ. დიზენტერია საშიშ სნეულებად ითვლებოდა, არცთუ იშვიათად დიზენტერიით ბავშვები იღუპებოდნენ. დიზენტერიის მიზეზად ითვლებოდა უმნიშვარი ხილის ჭამა, სიბინძურე (ინფიცირება). ამ დაავადების სწრაფი გავრცელების გამო, მოსახლეობა მას სავსებით მართებულად გადამდებ ეპიდემიურ მოარულ სნეულებად თვლიდა.

დიზენტერიის დროს ბავშვი მკაცრ დიეტაზე გადაჰყავდათ, აძლევდნენ უსაფუარო გამხმარ პურს, მჭლე ქათმის ბულიონს. სამკურნალოდ, დასალევად გამოიყენებოდა წყასლში გაზავებული უცეცხლო თაფლი (დღეში სამჯერ), მრავალძარღვას ნაყენი, ბრონეულის ქერქის ნაყენი თუ ნახარში და ყველა ის შინაური წამალი, რაც შემცველად ითვლებოდა და რომლის შესახებ ზემოთ უკვე ვთქვით.

კუჭ-ნაწლავის მკურნალობის ზოიერთი ხალხური საშუალება, რომელიც იმერეთში დავადასტურეთ, აღწერილია ძველ ქართულ სამედიცინო წიგნებში: ...თუ სტომაქისა ტკივილი მრავლისა და ბევრისა საჭმელისაგან იყოს... მისი წამალია პიტნისა შარბათიცა კარგი არის [ქანამელი, გვ. 36]. ან მრავალძარღვა მონედ გრილი და ხმელი არის შემკრავი არის. კაცსა რომე რწყევა აუვარდეს და ამა მრავალძარღვას წვენი სხვას, მაშინვე რწყევას უკუ უგდებს (იადიგარ დაუდი 1985, 179).

განსაკუთრებით ეფექტურად ითვლებოდა ბრონეულის ქერქის ნახარში, ანწლისა და მოცვის ნაყენი.

დიზენტერიას აღმოსავლეთ საქართველოს მთიანეთში სისხას უწოდებდნენ. მთიელთა გადმოცემით, ამ ავადმყოფობას

სისხა იმიტომ ეწოდა, რომ დაავადებული სისხლზე გადიოდა. სისხა ხშირი იყო, ძლიერი მუცლის ტკივილი იცოდა. სისხიანი ავადმყოფი იშვიათად მორჩებოდა, მას არც წამალი შველოდა, არც ხატები და, თუ გადარჩებოდა, მხოლოდ ბედის გამო (მინდაძე 1981, 51). აქვე გვინდა აღნიშნოთ, რომ როგორც დიზენტერიის, ისე სხვა სახის კუჭ-ნაწლავის დაავადებათა დროს საქართველოში პოპულარული იყო სამკურნალო ქვების გამოყენება. გ. თევდორაძის ცნობით, სხვადასხვა სახის სამკურნალო ქვას – ხვითოს იყენებდნენ ფშავ-ხევსურეთში სისხას და ყაბზობის სამკურნალოდ. რაჭაში მუცლის ტკივილის დროს ასმევდნენ წყალში გაზავებულ ალმასის ფხვნილს. ანალოგიური მასალა დასტურდება საქართველოს სხვადასხვა კუთხეში და იმერეთშიც. აღსანიშნავია, რომ ქვებით მკურნალობა ხშირად ეფექტური იყო. საქართველოს მუზეუმში დაცული სამკურნალო ქვების ლაბორატორიული შესწავლის შედეგად დადგინდა, რომ მათ მართლაც გააჩნია სამკურნალო თვისებები.

ზემომოტანილი მასალის საფუძველზე შეიძლება ითქვას, რომ ბავშვებში გავრცელებულ სხვადასხვა დაავადებათა მკურნალობას მცენარეებით, ცხოველური თუ მინერალური ნივთიერებებით, დადებითი სამკურნალო ეფექტი ჰქონდა, რასაც განაპირობებდა მათი სამკურნალო თვისებები. ბევრი ხალხური საშუალება თანამედროვე მედიცინის მიერ აპრობირებულია და მიზანშეწონილად არის მიჩნეული.

დამონმებული ლიტერატურა:

ფანასკერტელი 1978 - ციციშვილი ზ., სამკურნალო წიგნი გვ.738, თბილისი, 1978.

ქანანელი, უსწორო კარაბადინი, გვ. 36, თბილისი, 1940.

ბაგრატიონი დავითი, იადიგარ დაუდი, გვ. 179, თბილისი, 1985.

მინდაძე ნ., ქართული ხალხური მედიცინა, გვ. 51, თბილისი, 1981.

TREATMENT OF CHILD DISEASES IN IMERTI

The research is based on the ethnographic data collected in Imereti, West Georgian region on the traditions of treatment of child diseases. Several traditions are described and the conclusion drawn out is that the treatment of various diseases common in children are carried out by use of plants, animal or mineral substances. Such treatment had a positive healing effect, which was determined by the healing properties of the ingredients. Many folk remedies have been tested by modern medicine as well and are considered appropriate.